

WSPÓLNE ZGROMADZENIE PARLAMENTARNE AKP–UE

Dokument z posiedzenia

ACP-EU/100.954/B/11

13.9.2011

SPRAWOZDANIE

**w sprawie integracji osób niepełnosprawnych w krajach
rozwijających się**

Komisja ds. Społecznych i Środowiska

Współsprawozdawcy: Musikari Kombo (Kenia) i Catherine Bearder

CZEŚĆ B: UZASADNIENIE

Osoby niepełnosprawne fizycznie lub umysłowo są nie tylko najbardziej potrzebującymi ludźmi na świecie, lecz stosunkowo często także najbardziej zaniedbywanymi – Amartya Sen

Niepełnosprawność jest zagadnieniem związanym z rozwojem. W istocie jest to jedno z najpilniejszych wyzwań stojących dziś przed polityką rozwojową. Niepełnosprawność dotyka około 650 mln osób na świecie, z czego ponad 80% żyje w krajach rozwijających się. Zgodnie z konwencją ONZ dotyczącą osób niepełnosprawnych prawo do pełnego i skutecznego udziału w społeczeństwie oraz integracja wszystkich obywateli to prawa podstawowe, które należy zagwarantować wszystkim osobom niepełnosprawnym.

Gdy spojrzeć się na najuboższe warstwy społeczne, dane te są jeszcze bardziej przejmujące i ukazują zasięg dyskryminacji, z jaką należy się zmierzyć, aby umożliwić osobom niepełnosprawnym pełne wykorzystanie ich potencjału i stanie się produktywnymi członkami społeczeństwa. Z powodu różnych rodzajów niepełnosprawności cierpi około 20% najuboższych ludzi na świecie. O ile polityka rozwojowa nie sprostą temu wyzwaniu, o tyle przyszłość tych ludzi w krajach rozwijających się będzie rysować się w jeszcze ciemniejszych barwach. Spośród 75 mln dzieci na świecie, które nie pobierają nauki w szkołach podstawowych, jedną trzecią stanowią dzieci niepełnosprawne, natomiast według UNESCO w krajach rozwijających się do szkoły nie uczęszcza ponad 90% dzieci niepełnosprawnych. Pomimo tych wstrząsających danych wciąż są powody do nadziei. Przywołajmy słowa Navi Pillay, wysokiej komisarz ONZ ds. praw człowieka:

Jeżeli postanowienia konwencji znajdują niezwłoczne odzwierciedlenie w krajowych przepisach i polityce, zdolność osób niepełnosprawnych do działania we własnym imieniu w celu podźwignięcia się z ubóstwa i marginalizacji może, a nawet powinna ulec znacznemu zwiększeniu.

Sprostanie temu wyzwaniu to zadanie, w które Wspólne Zgromadzenie Parlamentarne AKP-UE może, a nawet musi wnieść swój wkład.

Dyskryminacja

Znaczny odsetek osób niepełnosprawnych zmaga się z wielorakimi lub złożonymi postaciami dyskryminacji nie tylko ze względu na niepełnosprawność, lecz także w związku z przynależnością do innej grupy mniejszościowej. Należy zwrócić uwagę w szczególności na potrzeby niepełnosprawnych kobiet, wśród których wiele cierpi z powodu ograniczonego dostępu do opieki zdrowotnej dla matek i do informacji, co może skutkować większą liczbą przypadków uszkodzeń zdrowotnych związanych z porodem zarówno u kobiet, jak i u ich dzieci.

Instrumenty prawne i prawo do zadośćuczynienia

Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych została przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych w dniu 13 grudnia 2006 r. i weszła w życie w dniu 3 maja 2008 r.¹. W konwencji ustalono określone obowiązki, których należy dotrzymać w celu pełnego wdrożenia jej postanowień¹.

---

¹ Osiem zasad przewodnich leżących u podstaw konwencji to: poszanowanie przyrodzonej godności, autonomii osoby, w tym swobody dokonywania wyborów, a także poszanowanie niezależności osoby; brak dyskryminacji; pełny i skuteczny udział w społeczeństwie i integracja społeczna; poszanowanie odmienności i akceptacja osób niepełnosprawnych jako mających wkład w różnorodność rodziny ludzkiej i będących częścią społeczności ludzi;

UE jako strona przedmiotowej konwencji jest związana jej art. 32, który stanowi, że wszystkie strony konwencji mają obowiązek uwzględnienia kwestii niepełnosprawności i osób niepełnosprawnych w swoich działaniach w ramach współpracy międzynarodowej. UE musi wywiązać się z tego zobowiązania, nadając priorytetowe znaczenie osobom niepełnosprawnym we wszelkich swoich programach rozwoju oraz wspierając kraje rozwijające się w ich dążeniach do wdrożenia konwencji.

Mimo że konwencję podpisało już 29 państw AKP i 17 państw członkowskich UE, jej pełne wdrażanie przebiega powoli. Wiele kolejnych państw ma dopiero podpisać konwencję. W niniejszym sprawozdaniu wszystkie państwa AKP i UE, które tego jeszcze nie dokonały, zostaną wezwane do ratyfikacji przedmiotowej konwencji wraz z protokołem fakultatywnym do niej.

Wszystkie państwa AKP i UE są związane klauzulą dotyczącą niedyskryminacji wprowadzoną do umowy z Kotonu w 2010 r., która stanowi, że dialog polityczny między UE a państwami AKP *koncentruje się między innymi na zagadnieniach takich jak dyskryminacja wszelkiego rodzaju, w tym ze względu na rasę, kolor skóry, płeć, język, wyznanie, przekonania polityczne lub inne, pochodzenie etniczne lub społeczne, stan posiadania, urodzenie lub inne kwestie związane ze statusem* – art. 8 ust. 4.

Istnieje oczywiście szeroki zasób aktów prawnych określających prawa, które należy zagwarantować osobom niepełnosprawnym. Mimo to wielu krajom nie udaje się zapewnić ich przestrzegania. Konieczne jest udostępnienie osobom niepełnosprawnym i reprezentującym je organizacjom informacji o prawach przysługujących im na mocy prawa międzynarodowego i krajowego. Gdy prawa te są im odmawiane, należy zapewnić im wsparcie w dochodzeniu zadośćuczynienia.

Koszty wykluczenia

Osoby niepełnosprawne borykają się nie tylko z dyskryminacją społeczną, lecz także z wykluczeniem z usług, które umożliwiłyby im samodzielne utrzymanie. Liczba osób niepełnosprawnych uwzględnionych w usługach opieki zdrowotnej, kształceniu, szkoleniu, zatrudnieniu i innych kluczowych dziedzinach społecznych jest niska. Znaczna większość spośród 450 mln osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym w krajach rozwijających się jest bezrobotna. Sytuacja ta w sposób bezpośredni powoduje, że 82% osób niepełnosprawnych żyje poniżej granicy ubóstwa². Międzynarodowa Organizacja Pracy stwierdziła, że wykluczenie ma znaczące skutki gospodarcze. Straty gospodarcze związane z wykluczeniem osób niepełnosprawnych z siły roboczej oscylują między 3 a 7% PKB krajów afrykańskich³.

---

równość szans; dostępność; równość mężczyzn i kobiet; poszanowanie rozwijających się zdolności niepełnosprawnych dzieci oraz poszanowanie prawa dzieci niepełnosprawnych do zachowania tożsamości.

¹ Obowiązki te obejmują uchylenie przepisów i praktyk, które dyskryminują osoby niepełnosprawne, ochronę i popieranie osób niepełnosprawnych w każdej polityce i każdym programie działania, popieranie badań nad nowymi technologiami wspomagającymi osoby niepełnosprawne i rozwój tych technologii, zapewnienie dostępności informacji o urządzeniach wspomagających, szkolenie personelu pracującego z osobami niepełnosprawnymi oraz wykorzystanie dostępnych zasobów w celu stopniowej realizacji praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych przysługujących osobom niepełnosprawnym. W konwencji ustanowiono także, iż osoby niepełnosprawne będą angażowane we wszelkie stosowne procesy podejmowania decyzji dążące do wprowadzenia tych celów w życie.

² Międzynarodowe Biuro Pracy.

³ „The price of exclusion: The Economic consequences of excluding people with disabilities from the world of work” [„Cena wykluczenia: gospodarcze skutki wykluczenia osób niepełnosprawnych z rynku pracy”], Sebastian Backup, Międzynarodowe Biuro Pracy, Genewa, 2009 r.

Umożliwienie osobom niepełnosprawnym pełnego i czynnego funkcjonowania w społeczeństwie jest zatem niezbędne nie tylko pod względem moralnym, lecz także finansowym. Koszt wykluczenia osób niepełnosprawnych z punktu widzenia gospodarki i społeczeństwa wyraźnie pokazuje, że polityka rozwojowa powinna koncentrować się na długoterminowych inwestycjach na rzecz osób niepełnosprawnych, a nie na krótkoterminowych wydatkach w celu osiągnięcia przejściowych celów. Koszt integracji jest często niewygodny. Z kolei koszt wykluczenia jest kosztem, na który nie należy się już więcej godzić.

Brak danych

Wyzwaniem podczas tworzenia faktycznie integracyjnej polityki rozwojowej jest brak konkretnych danych odnoszących się do osób niepełnosprawnych. Wymienia się go jako przyczynę niewystarczającej liczby inwestycji na rzecz osób niepełnosprawnych. Lukę tę podkreślono w planie działania dotyczącym milenijnych celów rozwoju na rok 2010 i wzywano do ulepszenia procesu gromadzenia danych związanych z osobami niepełnosprawnymi w krajach rozwijających się. Niezwykle istotne jest wspieranie zdolności statystycznych krajów rozwijających się. Możliwe jest zwiększenie skali gromadzonych danych statystycznych poprzez połączenie z istniejącymi systemami służącymi do gromadzenia danych¹. W pracy związanej z gromadzeniem danych powinny zostać uwzględnione wskaźniki pomiaru wykluczenia oraz niezbędne jest wyznaczenie celów w odniesieniu do integracji.

Widoczność

Dwoma największymi przeszkodami hamującymi integrację społeczną osób niepełnosprawnych jest ich stosunkowa „niewidoczność” i przyjmowane wobec nich negatywne postawy. Aby temu przeciwdziałać, należy doprowadzić do zmiany postaw za pomocą kształcenia i mediów.

Media muszą mieć bardziej aktywny udział w podważaniu stereotypów i propagowaniu integracji. Rządy w celu zwiększenia świadomości w zakresie tej kwestii powinny utworzyć projekty edukacyjne w ramach swoich krajowych planów rozwoju. Aby prawdziwa zmiana była możliwa, niezbędna jest zmiana mentalności społecznej².

Kształcenie

Kształcenie może doprowadzić do zmiany postaw społecznych względem osób niepełnosprawnych, jak również powinno ono stanowić narzędzie służące integracji dzieci niepełnosprawnych. Niewielkie postępy w świadczeniu kształcenia podstawowego dla dzieci niepełnosprawnych dowodzą stosunkowej niewidoczności osób niepełnosprawnych w międzynarodowych programach rozwoju, takich jak milenijne cele rozwoju. Szkoły oraz systemy kształcenia powinny być w stanie zaspokoić szczególne potrzeby wszystkich dzieci. Należy ulepszyć specjalistyczne doskonalenie zawodowe i staże przygotowawcze dla nauczycieli. Celem ostatecznym powinna być zmiana kultury kształcenia i zakwestionowanie obecnych postaw.

Wspieranie integracji

---

¹Na przykład z powszechnym spisem ludności.

²Odnosi się to w szczególności do osób niepełnosprawnych intelektualnie lub umysłowo i psychospołecznie – <http://www.un.org/disabilities/default.asp?id=1545>.

Głównym założeniem zasady integracji jest usunięcie barier, które utrudniają osobom niepełnosprawnym korzystanie z przysługujących im praw. Integracja odnosi się nie tylko do fizycznego dostępu do budynków i przestrzeni publicznej, lecz także dostępu do kształcenia, informacji, technologii, komunikacji oraz życia gospodarczego i społecznego. Dostępność architektury, udostępnianie informacji w alfabecie Braille'a lub formatach ułatwiających ich odczytanie, język migowy oraz pomoc i wsparcie pozwolą zapewnić osobom niepełnosprawnym dostęp do pracy, rozrywki, lokali wyborczych, transportu, sądów i innych miejsc umożliwiających czynne funkcjonowanie w społeczeństwie. Pozbawiając osoby niepełnosprawne dostępu do informacji lub zdolności do swobodnego przemieszczania się, ogranicza się także inne przysługujące im prawa¹.

Organizacje osób niepełnosprawnych

Organizacje osób niepełnosprawnych powinny odgrywać kluczową rolę pod względem integracji osób niepełnosprawnych oraz czerpać wsparcie zarówno ze strony organów krajowych, jak i w ramach pomocy rozwojowej. Wspieranie ruchu osób niepełnosprawnych w państwach AKP często sprowadza się do kwestii finansowania. Programy rozwojowe wspomagające organizacje osób niepełnosprawnych powinny obejmować również szkolenie osób pełno- i niepełnosprawnych w dziedzinie zarządzania i przywództwa².

Prawdziwa integracja jest efektem reprezentacji i uczestnictwa politycznego – w charakterze wyborców i wybranych przedstawicieli. Osoby niepełnosprawne muszą stać się czynnymi uczestnikami życia społecznego, aby były uznawane za pełnoprawnych obywateli i mogły kształtować dotyczącą ich politykę. Zmobilizowani i wykształceni obywatele stanowią dodatkową wartość dla kraju, która ogranicza straty gospodarcze poniesione w wyniku wykluczenia osób niepełnosprawnych³.

Rola UE

UE nie dysponuje polityką w dziedzinie rozwoju integracyjnego⁴. Uwzględniając art. 32 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, UE powinna uznawać pozytywne doświadczenia w zakresie integracji i wspierania osób niepełnosprawnych we współpracy międzynarodowej między organizacjami osób niepełnosprawnych, organizacjami

---

¹Etiopia i Uganda wprowadziły aktywną politykę dotyczącą nowych budynków i wszystkie ministerstwa mają obowiązek uwzględnić w swych programach prac kwestie związane z niepełnosprawnością. To przykład do naśladowania dla innych krajów.

²Wspólne Zgromadzenie Parlamentarne powinno mieć udział w organizacji forum organizacji osób niepełnosprawnych w państwach AKP w celu wymiany wiedzy w zakresie istniejących krajowych i regionalnych planów dotyczących niepełnosprawności, wniosków wyciągniętych na podstawie rehabilitacji w społeczności oraz dobrej praktyki.

³W szeregu krajów wspiera się system kwot w odniesieniu do funkcji publicznych. Tak jest w przypadku Ugandy i RPA; w RPA obowiązuje wymóg zapewnienia 2% udziału osób niepełnosprawnych w sprawowaniu wszelkich funkcji publicznych. To kolejny przykład godny pochwały i naśladowania przez wszystkie kraje rozwijające się.

⁴W dokumentach o charakterze niewiążącym, takich jak wytyczne UE w sprawie niepełnosprawności i rozwoju skierowane do delegatur oraz służb UE, popiera się dwutorowe podejście do integracji: uwzględnienie niepełnosprawności we wszelkich sektorach i przedsięwzięciach oraz zapewnienie wsparcia specjalnego na rzecz osób niepełnosprawnych.

pozarządowymi, organizacjami działającymi w sektorze prywatnym i organami państwowymi, a także wspierać transgraniczne systemy uczenia się czy też systemy partnerskiego uczenia się¹.

Dążeniem autorów niniejszego sprawozdania będzie odniesienie się do licznych kwestii:

- Unijne i wspólne projekty powinny być poddawane kontroli przed ich zatwierdzeniem w celu zapewnienia uwzględnienia kwestii niepełnosprawności.
- Komisja Europejska powinna dokonać analizy praktyk innych darczyńców międzynarodowych w dziedzinie integracji osób niepełnosprawnych w zakresie polityki rozwojowej².
- Należy wprowadzić kodeks UE na wzór inicjatywy USAID na rzecz integracji osób niepełnosprawnych, a także zapewnić wsparcie i szkolenie dla pracowników delegatur UE.
- UE powinna uwzględnić osoby niepełnosprawne i organizacje je reprezentujące w pomocy świadczonej na rzecz społeczeństwa obywatelskiego oraz w projektach wspierających dostęp do wymiaru sprawiedliwości³.
- Projekty infrastrukturalne finansowane ze środków UE powinny być poddawane weryfikacji w celu zapewnienia ich dostępności.
- Należy zbudować lub wyremontować siedziby delegatur UE w państwach trzecich w celu ich dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych.
- Należy również zachęcać rządy państw AKP do opracowania planu w zakresie niepełnosprawności stanowiącego uzupełnienie krajowych planów rozwoju w celu uwzględnienia kwestii niepełnosprawności.
- UE powinna wspierać politykę integracyjną na wszelkich odnośnych forach ONZ oraz forach międzynarodowych. Kwestii niepełnosprawności, pomijanej obecnie w licznych międzynarodowych debatach wysokiego szczebla⁴, należy przypisać ważne miejsce w politycznym programie działań.

Jeśli chodzi o Wspólne Zgromadzenie Parlamentarne AKP-UE, powinno ono przewidzieć wprowadzenie mechanizmu monitorującego w celu zapewnienia wdrażania przyjętych rezolucji.

---

¹W europejskiej strategii w sprawie niepełnosprawności 2010-2020 podjęto pewne zobowiązania w zakresie wsparcia ze strony UE na rzecz osób niepełnosprawnych poprzez jej stosunki zewnętrzne i powinny one zostać umocnione i wdrożone.

²Unijne projekty pomocy powinny dążyć do wykorzystania podejść stosowanych przez innych znaczących darczyńców w tej dziedzinie, np. USAID, GTZ i AusAid. 2

³W przypadku Zambii rząd zambijski został pozwany do sądu w związku z niedostępnością nowych budynków rządowych i wynikającym z nich odmówieniem praw przysługujących niepełnosprawnym obywatelom na mocy konstytucji.

⁴Na przykład podczas szczytu „Rio+20” i w programie działania OECD.